

ВИВЧЕННЯ БАЗИСНОЇ ФАРМАКОЛОГІЇ В СВІТЛІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЗГОДИ МІЖ ЛІКАРЕМ І ПАЦІЄНТОМ*Вищий державний навчальний заклад «Українська медична стоматологічна академія», м. Полтава*

Стаття присвячена можливостям, котрі відкриває вивчення базисної фармакології в сфері інформаційної згоди між лікарем і пацієнтом. Ключові знання з фармакокінетики «а фармакодинаміки лікарських засобів – необхідна передумова такої згоди. Знання теоретичних і практичних аспектів побічної дії ліків розглядається як основа згоди між лікарем і пацієнтом на певний ризик, пов'язаний з можливим виникненням ускладнень фармакотерапії.

Ключові слова: базисна фармакологія, побічна дія ліків, інформаційна згода.

Статья посвящена возможностям, которые открывает изучение базисной фармакологии в сфере информационного согласия между врачом и пациентом. Ключевые знания по фармакокинетике и фармакодинамике лекарственных средств – необходимое условие такого согласия. Знание теоретических и практических аспектов побочного действия лекарств рассматривается как основа согласия между врачом и больным на определенный риск, связанный с возможным возникновением осложнений фармакотерапии.

Ключевые слова: базисная фармакология, побочное действие лекарств, информационное согласие.

The article is devoted to perspectives which are created by the study of basic pharmacology in the sphere of informative consensus between the doctor and the patient. Key data on pharmacokinetics and pharmacodynamics of medicinal drugs is necessary prediction of such consensus. Knowledge about theoretical and practical aspects of drugs side-effects is represented as a ground of patients agreement on some risk connected with possible development of pharmacotherapy complications.

Key words: basic pharmacology, drugs side-effects, information consensus.

Початок нового тисячоліття характеризується подальшими революційними досягненнями в галузі медицини. Це, зокрема, використання стовбурних клітин, гемотерапії та нанотехнологій [1]. Постійно розширюється й арсенал звичайної фармакотерапії/ Сотні й тисячі брендів та генериків дозволяють здійснювати раціональне та ефективне лікування інфекцій, атеросклерозу, ішемічної хвороби серця, окремих видів злоякісних новоутворень. Здійснення фармакотерапії, як і будь яких інших лікувальних дій, потребує довірливих взаємин між лікарем і пацієнтом, подолання споконвічного етико-інформаційного антагонізму «лікар-хворий» [3]. Подолання зазначеного конфлікту потребує від лікаря гарної фахової підготовки, широкої ерудиції та поінформованості щодо новітніх досягнень медичної науки. Це завдання може бути успішно розв'язане лише за наявності в лікаря міцних знань з теоретичних дисциплін, зокрема, з базисної фармакології.

Мета роботи – проаналізувати особливості викладання базисної фармакології, які в майбутньому сприятимуть формуванню інформаційної згоди між лікарем і пацієнтом.

Опановуючи фармакологію, майбутній лікар протягом року має засвоїти практичні навички виписування рецептів, оволодіти поняттями загальної фармакології, відомостями з фармакокінетики та фармакодинаміки близько 1000 лікарських засобів. Одержанні при цьому знання є основою клінічної фармакології та фармакотерапії і повинні бути міцно зафіксовані в пам'яті. Постає питання, як закріпити набуті знання, і водночас зробити їх доступними для оперативного використання під час лікувальних дій та бесіди з хворими.

Одна з таких можливостей – з усієї маси програмних матеріалів виділити основні, дати їх повну характеристику, арешту порівняти з цими основними засобами. Саме таке рішення було запропоноване в Програмі з фармакології для медичних ВНЗ III-IV рівня акредитації, де визначено перелік 60 засобів, які поглиблено вивчаються і потім використовуються при проведенні ліцензійного тестового іспиту «Крок-1» [5].

Ще одна можливість - використання опорного план-конспекту, що подібно до прогресивного методу шкільного навчання, який був створений донецьким вчителем В. Шаталовим. Роль такого план-конспекту виконують графі логічної структури, які входять до складу методичних розробок для студентів та викладачів. У графах інформація подана у вигляді блоків, між якими існують логічні зв'язки. Зазначена форма легко сприймається, добре запам'ятовується і відтворюється. Прикладом більш широкого використання табличної форми план-конспекту може слугувати, зокрема, посібник-довідник «Фармакологія на долонях» (СМ. Дроговоз, Харків, 2001), який користується великою популярністю яку студентів, так і в лікарів-практиків [2]. Фармакологічна інформація з графів та схем-таблиць перетворюється на опорні сигнали, які потім дозволяють лікарю швидко відшукати пояснення тих чи інших ефектів лікарського засобу, його можливої побічної дії і дати ґрунтовну відповідь на запитання хворого, що є елементом інформаційної згоди.

Міцному закріпленню відомостей про фармакологічні групи та їх представників сприяє й запровадження кредитно-модульної системи навчання при викладанні базисної фармакології, адже вона передбачає повторне звернення до одержаної інформації під час підготовки до модульних занять та їх перескладання, за наявності в студента бажання поліпшити свій результат. Великий обсяг самостійної роботи, передбачений кредитно-модульною системою, вчить студента знаходити відповіді на різноманітні питання, що стосуються лікарських засобів, обстоювати свою думку.

Сучасна концепція медицини передбачає поінформованість хворого не лише стосовно позитивних перспектив лікування, а й стосовно можливих труднощів та ускладнень при застосуванні лікарських засобів [4]. Тому інформація щодо побічної дії ліків не лише важлива, ніж знання їх основних ефектів. Такі знання майбутній лікар одержує не тільки на заняттях з базисної фармакології, а й під час вивчення спорідненого елективного курсу «Побічна дія ліків». Цей курс обсягом 60 навчальних годин вивчається студентами 3-го курсу медичного факультету і дозволяє поглибити

і закріпити відомості стосовно небажаної дії лікарських засобів у терапевтичних дозах, їх гострої та хронічної токсичності, лікарської залежності

Викладання будь-яких медичних дисциплін набуває високої якості лише при його поєднанні з практикою, коли викладачі обізнані не тільки з теорією, а й з прикладними аспектами своєї галузі. Тому велике значення має співпраця кафедр фармакології з підрозділами ДУ "Державний фармакологічний центр МОЗ України". Перебуваючи в складі регіонального відділення ДУ "Державний фармакологічний центр МОЗ України", провідні спеціалісти кафедри фармакології займаються одержанням повідомлень про побічну дію ліків, їх аналізом і узагальненням у виступах на семінарах. Наприклад, у березні-квітні 2009 року в Полтаві на семінарах та конференціях були зроблені доповіді «Побічні дії ліків та їх реєстрація в практиці лікарів-пульмонологів» (автори – професори В.М. Бобирьов, Т.О. Дев'яткіна, асистент О.М. Оглобля) та «Контроль за безпекою препаратів групи інсулінів при їх застосуванні в лікуванні цукрового діабету (автори-професори В.М. Бобирьов, В.Ф. Почерняєва). Переносячи свої спостереження з поля медичної практики на ниву викладацької діяльності, фахівці-фармакологи націлюють студентів на ті моменти, які в майбутньому сприятимуть атмосфері інформаційної згоди між лікарем і пацієнтом. Наприклад, хворий має усвідомлювати, що застосування більшості антибіотиків супроводжується ризиком алергічних реакцій, але він також повинен знати, що алергічна проба перед початком антибіотикотерапії не формальність, а обов'язковий етап у запобіганні алергічних ускладнень.

Таким чином, при вивченні базисної фармакології студенти медичного ВНЗ одержують і закріплюють суму базових знань щодо властивостей лікарських засобів, які в майбутньому сприятимуть не лише раціональній фармакотерапії, а й будуть корисними при досягненні інформаційної згоди між лікарем і пацієнтом. Перспективу подальших зусиль у цьому напрямку ми бачимо в широкому впровадженні ситуаційних задач та ділових ігор з наступним аналізом ефективності їх впливу на розв'язання етико-інформаційних проблем у стосунках «лікар-пацієнт».

Література:

1. Волков А. Очевидное - невозможное / А. Волков. - Знание - сила. - 2008. - Т. 973, № 7. - с. 17-27.
2. Дроговоз С. Фармакологія на долонях: Навчальний посібник-довідник / С. Дроговоз. - Х.: Видавничий центр ХАІ, 2001. - 128 с.
3. Луценко Р.В., Колот Б.Г. Посібник з медичної біоетики / Р.В. Луценко, Е.Г. Колот. - Полтава: Астроя, 2006. – 468 с.
4. Малышев Е.А., Мохов О.И. Информационное согласие в клинических испытаниях лекарственных средств / Е.А. Малышев, О.И. Мохов. - Качественная клиническая практика. - 2002. - № 1. - С. 6-13.
5. Фармакологія. Програма навчальної дисципліни для студентів вищих медичних закладів освіти III-IV рівня акредитації. - К., 2006. - 75 с.